

TÜRKÜLERDE “NİNİNİ” VE SÜMER İZLERİ

Hüseyin YALTIRIK

TRT İzmir Radyosu THM Ses Sanatçısı, Akademisyen, Doç. Dr.

*“UYUSUN DA BÜYÜSÜN, NİNİNİ
TIPIŞ TIPIŞ YÜRÜSÜN, NİNİNİ”*

ÖZET

Bu makale, türkülerde geçen “Ninni” ve bu kelimedenden türeyen kelimeler ile kelime gruplarının incelenmesini ele alır. Bununla birlikte “Ninni”nin Sümerlilerdeki anlamı ve Sümerlilerin Mezopotamya üzerinden Hititlerle ilişkileri bağlamında “Ninni”nin Anadolu’daki yaygınlığı ve türkülerle ninniler üzerindeki işlevselliğin incelenmesi bu makalenin bir başka amacıdır. Anadolu’daki çocukların uyuması ve tıpiş tıpiş yürümesi binlerce yıl, asırlar boyunca kimden istenmiştir? Kime yalvarılmıştır? Kime sığınılmıştır? Peki, bu Ninni kimdir? Anadolu kadını için ne ifade eder? Makalede bu sorulara tarihsel, kültürel bağlamda “ilk kez önemli ipuçlarının” da yer aldığı yanıtlar verilmektedir. Ninni, Sümerlilerin en önemli tanrıçası İNANNA’nın bir diğer ismidir ancak Tanrıça İnanna ile Tanrıça Ninni’nin ayrı ayrı kişilikler olduğunu iddia eden batılı araştırmacılar da olmuştur. “Ninni” kelimesinin kökeni ve kültürel aitliği hakkında Türkiye’deki akademik çevreler kelimenin kökenini çeşitli kelime ya da kelime gruplarına ve çocukların ses çıkarmalarının taklidine dayandırmaya çalışmışlardır. Tanrıça İnanna, antik dönemlerde Sümer’de kadın-evlenme-doğum-bebek-çocuk-uyku gibi konularla ilişkili durumlarda sıkıntıya uğrayan kadının her an sığındığı ve koruma altına alınıp yardım gördüğü bir kutsal gücü temsil etmektedir. Türk Halk Müziği repertuarında ise ninni sözcüğüne ilişkin olarak, kırka yakın ayrı söz kalıbı farklı türkülerde geçmekte ve ilk tespitlerimize göre yaklaşık 170 türküde yer almaktadır. Ninni sözcüğünün Türk halk müziği ürünlerinde şu biçimlerde geçtiği görülür: “Nenni - ninni -ninna - tanani - nini - nanninniya - ninniya - ninnana - ninninih- ninanaydam - ninninam - ninom - nina - ninay nom - ninanay - ninalar - nina nininam - narinay ninanay - ninayna - ninay ayda ninay - nina nam nina nina nam - ninina nina - nirinna ninay nay - tanina ninaynam - tanina taninaynam - dina nininam nina nay nam - dinanam dinanam dina nay nam - nina nana nana nina nanana na - ninanay nay - nina nini nam -ninanan - ninnayi ninnayi - ninnay da ninnari nannari nam - ninnay ninnay - ninna ninna - ninna ninnanam - nininna nirinah nirinna niya -nanay- ninno ninno nino”. Tasavvufi örneklerden olan deyiş, nefes ve semahlarda da yerli yersiz yer alan “Nenni” ifadesi türkülerde yer aldığı gibi daha çok dost olan “Nenni”ye bir yalvarma niteliğindedir. Sonuç olarak, Ninni’nin kullanımının halk türkülerinden çok daha önceki Anadolu uygarlıklarına, şiir ve edebiyatından ibadet biçimlerine; tanrılara ve tanrıçalara yalvarma dualarından, antik Anadolu ve Hitit-Mezopotamya-Sümer ilişkili bir kültür alışverişi coğrafyasına kadar dayandırmayı gerekli kılmaktadır. “Anne-kadın-çocuk-bebek-uyku” ilişkisi Anadolu’da birçok ninnide, türküde ve semahlarda yer almaya devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkü, Semah, Ninni, İnanna, Hitit, Mezopotamya, Sümer.

ABSTRACT

"LULLABY" IN TURKISH FOLK SONGS AND THE TRACES OF SUMER

There are many Turkish folk songs having the word "ninni" or the word groups related to ninni such as "nenni - ninni - ninna - tanani - nini - nanninniya - ninniya - ninnana - ninninih- ninanaydam - ninninam - ninom - nina - ninay nom - ninanay - ninalar -nina nininam - narinay ninanay - ninayna - ninay ayda ninay - nina nam nina nina nam - ninina nina - nirinna ninay nay - tanina ninaynam - tanina taninaynam - dina nininam nina nay nam - dinanam dinanam dina nay nam - nina nana nana nina nanana na - ninanay nay - nina nini nam -ninanani - ninnayi ninnayi - ninnay da ninnari nannari nam - ninnay ninnay - ninna ninna - ninna ninnanam - nininna nirinah nirinna niya -nanay- ninno ninno nino" etc. All these words take place in the poems of the Turkish folk songs called as *Türkü*, *Semah*, or *Deyiş*. About 170 samples of folk songs having these words were collected from different regions of Turkey. In these folk songs the above words and word groups point to "Inanna" that is well-known goddess of Sumer. The other name of Goddess Inanna is "Ninni". This is also common and shared name in Mesopotamia and in environment cultures with some modifications of the word such as "Nene, Nina, Nana, Nine" etc. All these words point to "The Lady" that is the Queen and the Goddess of the Heaven and she is a great helper of the women in marriage, procreation and sex problems. In Sumer the women have believed that Inanna have always reached and helped them wherever they are and whenever they need. That is why in lullabies and in 170 Turkish folk songs related with the subjects "*women-marriage-born-baby-child-sleep*" have the word "Ninni" and very close words of it. Between Sumer and Anatolia there were a very close relationship in trade, cultural affairs, music, and beliefs etc. One of the goddess names of Hittites is "Hannahanna" that means "grandmother" just like today's "Anneanne" in Turkish language in Anatolia. This is also very close in phonetic spelling and in meaning to goddess Inanna. Since thousands of years Sumer culture and the cultures of Anatolia were in a close relationship. Turkish people came to Anatolia from Central Asia and maintained their own culture mutually interacting with the Anatolian old cultures. As a result of this mutually interacting, some words just like "Ninni, Nenni, Nen, Nanay, etc." took part in Turkish folk songs called as *Türkü*, *Deyiş*, and *Semah*. Finally, all these words in Turkish folk songs "Nen, Ninni, Nenni, Nana, etc." transferred from the old believing and praying times to Goddess Inanna (Ninni) of both Sumer and Anatolia.

Key words: *Türkü*, *Semah*, Ninni, Inanna, Hittite, Mesopotamia, Sumer

GİRİŞ

Bu makale, türkülerde geçen "Ninni" ve bu kelimededen türeyen kelimeler ile kelime gruplarının incelenmesini ele alır. Bununla birlikte "Ninni"nin Sümerlilerdeki anlamı ve Sümerlilerin Mezopotamya üzerinden Hititlerle ilişkileri bağlamında "Ninni"nin Anadolu'daki yaygınlığı ve türkülerle ninniler üzerindeki işlevselliğin incelenmesi bu makalenin bir başka amacıdır.

Anadolu'da en yaygın ninnilerden biri şöyledir:

"Uyusun da büyüsün, **Ninni**"

Tıpış tıpış yürüsün, **Ninni**"

Bu iki dizenin gramer yapısına baktığımızda bebeğe söylenen bu sözlerin aslında bir üçüncü şahsa söylendiğini kolayca anlarız. Eğer bebeğe hitaben söyleneydi şöyle olacaktı:

"Uyu da büyü"
Tıpış tıpış yürü"

Öyleyse Anadolu'daki çocukların uyuması ve tıpış tıpış yürümesi binlerce yıl, asırlar boyunca kimden istenmiştir? Kime yalvarılmıştır? Kime sığınılmıştır? Bu sorunun cevabı şu iki satırda açık seçik verilmiştir:

"Uyusun da büyüsün, **Ninni**"
Tıpış tıpış yürüsün, **Ninni**"

Peki, bu **Ninni** kimdir? Anadolu kadını için ne ifade eder? Önce bu soruya cevap arayalım:

Ninni, Sümerlilerin en önemli tanrıçası İNANNA'nın bir diğer ismidir. Hatta Tanrıça İnanna ile Tanrıça Ninni'nin ayrı ayrı kişilikler olduğunu iddia eden batılı araştırmacılar da olmuştur.¹ Tanrıça İnanna'nın "Nin-Ana"dan (Gök-Ana) türemeye geldiğine dair bir yaklaşım mevcuttur. Sümer Güneş tanrısı Utu'nun kız kardeşi İnanna (Ninanna) aynı zamanda aşk tanrıçasıdır ve Uruk kentinin tanrıçası olarak da bilinir. Çok sıcak ve ateşli olduğuna inanılan Venüs (Dilbad) gezegeni ile özdeşleştirilir. Sümerlilere sevgiyi ve sevmeyi onun öğrettiğine inanılır. İnanna'nın farklı yörelere ve zamanlara göre söylenişi şu şekilde saptanmıştır: ***INNIN, In-nin, In-ni-na, I-ni-en-na, En-nin, En-ni-na, In-na-na, in-na-na, in-na-an-na, Na-na, Ni-in, Nin, ni-in-ni, Nin'-ni-na, Nin-an-na, Ni-in-na-na, Ir-ni-na.*** (Gelb 1960).²

Tanrıça İnanna'nın en önemli sembolü "Yıldız"dır. Cennetin kraliçesi olması nedeniyle sabah ve akşam ilk parlayan yıldız odur ve çocuklarına, inananlarına rahatlık ve huzur sağlar.³ Anadolu'da Alevî-Bektaşî inanışlarında Fatma Ana'nın başka bir ismi "Zühre Ana"dır. Hatta bir Nefeste "Ali'min Alnında Zühre Yıldızı" olarak geçmektedir ki, Fatma Ana'ya işaret eder. Venüsün Anadolu'daki adı "Zühre"dir. Sümer Aşk Tanrıçası İnanna; Akadlarda İştâr, İsrail'de Astarta, Yunanlılarda Afrodit, Romalılarda Venüs adı altında saygı görmüş ve varlığını sürdürmüştür. Meryem Ana'ya Müslümanların özel saygılarının yanı sıra Hıristiyan inancı mensuplarınınca göklerin hakimesi gibi olağanüstülükler uygun görülmüştür.⁴

Öte yandan Anadolu yakınlarındaki Nineva (Ninova/Nineveh) de Tanrıça İştâr'ın yerleşim yeri olarak kabul görmekte ve ismi Tanrıça İştâr ile özdeşleştirilmekte idi. Bu dahi Nineva adının "tanrıça" ve "kadın" ile ilişkili olduğunu anlamaya yeterlidir. Nineva şehrinin MÖ. 6000 yıllık tarihi içinde özellikle MÖ. 3000 yıllarında, Asurlular ve çevresinin tanrıça İştâr'a bir inanç merkezi olması, Sümerlilerde ve

¹ I. J. Gelb, *The Name of the Goddess Innin*, Journal of Near Eastern Studies, 19. Cilt, No. 2 (Apr., 1960), s. 72-79

² I. J. Gelb, age, 1960.

³ Patricia Monaghan, *The Goddess Path - myths, invocations, and rituals*, U.S.A. 1999.

⁴ Richard N. Ostling, *The Search of Mary, Handmaid or Feminist*, The Time, Aralık 1991, ss. 52-56.

onların devamı olan kadim kültürlerde tanrıça İnanna'nın (Ninni'nin) önemini belirgin olarak vurgulamaktadır.

"Ninni" kelimesinin kökeni ve kültürel aitliği hakkında Türkiye'deki akademik çevreler hemen hemen benzer yaklaşımlarda bulunarak, kelimenin kökenini İtalyanca gibi batı dillerine ve bir kısmı da doğu dillerine dayandırmaya çalışmışlardır. Bir yüksek lisans tezinde de bu durum irdelenmiş olup net bir yaklaşım ortaya konulamamıştır.⁵ Kelimenin ses taklidine dayandığına ilişkin bir yaklaşım kelimenin kökeni konusunda daha çok kabul görmüştür.⁶

Sümerlilerde tanrıça isimleri genellikle "N..." ile başlamakta ve isimlerdeki baskın harfin (sesin) "N" olduğu görülmektedir: An (Anu), Nanna, İnanna/İnnanna, Ninlil, Nidaba, Nin-sun, Nina, Nintur⁷(Ninhursag), Ninatta⁸, **Ninni**...

Sümer kralı Şulgi'nin (**Dungi** olarak da okunur) karısı kraliçe Abisimti'nin çocuğu için söylediği ninni çivi yazısıyla kil tabletlere günümüzden 4000 yıl kadar önce yazılmıştır. Metnin kopyasının eski Babil devrinden kalma olduğu kayıtlardan anlaşılmaktadır.⁹

¹u₅-a a-u₃-a

²u₃-ru-ru-ja₂ he₂-em-ma-gur₄-e

³u₃-ru-ru-ja₂ he₂-em-ma-buluj₃-e^{li-ic-mu-uh}

⁴ji^ci-ri₉-na-gin₇ ur₂ he₂-gur₄-re^{lim-X-X}

⁵u₂cakir₃-ra-gin₇ pa he₂-tal₂-tal₂-e

⁶u₃-mu-un ne-ta mu-e-zu me-ta-me

⁷ji^chachur zal-le id₂-de₃ la₂-a-ba

⁸/lu₂\ /di³\-de₃? cu-ni ha-ma²-an-pec-e

⁹/lu₂\ al-nu₂-a cu-/ni\ [ha-ma]-ab-zi-zi-i

¹⁰du₅-mu-ju₁₀ u₃-sa₂-ge ca-mu-un-ku₄-ku₄-ku₄

¹¹u₃-sa₂-ge ca-mu-un-ja₂-ja₂-ja₂

²u₃-sa₂ ja₂-nu u₃-sa₂ ja₂-nu

¹³u₃-sa₂ ja₂-nu ki du₅-mu-ja₂-ce₃

⁵ Bkz. Ayşe Farsakoğlu, *Türk Ninnilerinde İslami Motifler*, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi Ve Sanatları Anabilim Dalı, Erzurum, 2006.

⁶ Bkz. Amil Çelebioğlu, *Türk Ninniler Hazinesi* (TNH), İstanbul -1982, ss. 10-14; Ali Berat Alptekin, "Ninni", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* (TDEA), Devirler/İsimler/Eserler/Terimler, S. VII. İstanbul 1985-1986.

⁷ "Şekil veren" anlamına gelen "Nintur", Roma döneminde de kabul gören ve doğum tanrıçası olarak kadına yardım eden tanrıça "Nona" ismiyle anılacaktır. Bu kelime aynı zamanda doğumun "dokuzuncu" ayına istinaden "Nine" ile ilişkilidir. İngilizcede "dokuzuncu" manasına gelen "Ninth" kelimesi bu tanrıça adı ile ilişkilendirilmektedir. Tanrıça "Nintur" Sümerlilerde bir ebenin elinde kova ile su tutan bir kadın olarak temsil ediliyordu.

⁸ Sümer devamı Akadlarda bir tanrıça olan Ninatta, kaynaklarda Müzik tanrıçası olarak geçmektedir. İhtar'ın Tammuz (Dumuzi) için söylediği ilâhilere Kulitta ile birlikte eşlik eder.

⁹ Kramer, Samuel Noah, "u₅-a a-u₅-a: A Sumerian Lullaby (with Appendix by Thorkild Jacobsen)", in *Studi in onore di Edoardo Volterra*, Università di Roma: Milano 1971, 191-205: score transliteration, translation, photograph, commentary (UM 29-16-15).

Bu ninninin başlangıcındaki (u -a a-u-a) dahi Anadolu kadınlarının söyledikleri "e, e, e, e", "hu, hu, hu, hu, hu" seslerine çok yakındır. Tercümesi şöyledir:

*Ninni, Ninni...
Neşe dolu şarkımla, kuvvetli olarak büyüsün o,
Neşe dolu şarkımla kocaman olsun o,
Irina ağacı gibi kökünden kuvvetli olsun o,
Sakir bitkisi gibi tacından geniş büyüsün o,
(uyku) O senin üzerine elini açacak,
Orada yatan seni koruyacak,
Oğlum uyku seni yeniyor,
Uyku üstüne çökmek üzere,
Gel uyku gel uyku, oğluma gel;
Oğluma çabuk gel uyku,
Onun yorgun gözlerini uyut,*

Muazzez İlmiye Çığ'ın çevirisi olan bu ninni dikkat edilirse tanrıça Ninni'ye yalvarış ve sığınişla başlamaktadır. Bu ninni ile Anadolu'da yaygın olan ilk baştaki ninni arasındaki paralellik belirgindir:

*Ninni, Ninni...
Neşe dolu şarkımla, kuvvetli olarak büyüsün o,
Neşe dolu şarkımla kocaman olsun o,*

Anadolu ninnisini bu ninni kalıbına dökersek:

*Ninni, Ninni...
Uyusun da büyüsün o,
Tıpış tıpış yürüsün o,*

Ninniler toplumlarda farklı isimlerle adlandırılmaktadır. Ninni sözü Divan – ı Lûgât'-i't Türk'te "balu balu" olarak yer alırken farklı Türk toplulukları ve farklı kavimler farklı adlandırma yapmışlardır:

Ninniler için Azeriler "layla laylay"; Başkurtlar "sangildak yırı"; Çağataylar "elle"; Çuvaşlar "nenne"; Kazak Türkleri "beşik jırı, eldim, eldiy"; Kerkük Türkmenleri "leyle, leyley, leylev"; Kırgızlar "aldey – aldey, beşik ırları"; Kırım Türkleri "ayya, naniy"; Kosova Türkleri "nina"; Özbekler "alla"; Tatarlar "bişik/beşik cırı / Bölü cırı"; Türkmenler "alley, hüvdi, hövdü, huvdu"; Uygur Türkleri "öllöy/alay" demişlerdir.¹⁰

Afganistan'ın kuzeyinde yaşayan ve Moğol oldukları halde Türkçe konuşan "Hizara Oymağı" ninniye "ilâhiya"; Almanlar "wiegenlied"; Araplar "neni, ninna" (tehmim, hemheme, becbece = ninni söylemek, bebek avutmak anlamında); Arnavutlar "këngë djepi"; Bulgarlar "⊠⊠⊠⊠⊠⊠⊠⊠⊠⊠⊠⊠⊠⊠⊠⊠"; Farslar "lâlâai, laylay, nânû"; Fransızlar "berceuse"; İngilizler "lullaby"; İtalyanlar "Ninna Nanna, nenia, nina, ninna, nine, nino"; İspanyollar "nana"; Pakistanlılar "lori"; Ruslar "⊠⊠⊠⊠⊠⊠⊠⊠⊠⊠⊠⊠⊠⊠⊠⊠, yankanye"; Yunanlılar "nannarismata, nani" demişlerdir.

¹⁰ Bkz. Ayşe Farsakoğlu, *Age*, s. 10.

Ninniye Kars'ta "lalay, nanay", Erzincan, Erzurum'da "elo" denmektedir. Ninni bazı yörelerde farklı anlamlarda da kullanılmaktadır. Sözelimi Muğla'da "küçük çocuk", Isparta'da "oyuncak bebek" ve Malatya'da "gözbebeği" anlamındadır. Fiil olarak da Anadolu'nun çeşitli yörelerinde "ninni söylemek, ninni demek, nenni çalmak, nen eylemek, nennen demek" şeklinde kullanılmıştır.

Halk Türkülerinde sıkça geçen kalıp sözlerde şunlar dikkat çekicidir: "NENİNİ - NİNNİ - NİNNA - TANANI - NİNİ - NANNİNİNİYA - NİNNİYA - NİNNANA - NİNNİNİH - NİNANAYDAM - NİNNİNAM - NİNOM - NİNA - NİNAY NOM - NİNANAY - NİNALAR - NİNA NİNİNAM - NARİNAY NİNANAY - NİNAYNA - NİNAY AYDA NİNAY - NİNA NAM NİNA NİNA NAM - NİNİNA NİNA - NİRİNNA NİNAY NAY - TANİNA NİNAYNAM - TANİNA TANİNAYNAM - DİNA NİNİNAM NİNA NAY NAM - DİNANAM DİNANAM DİNA NAY NAM - NİNA NANA NANA NİNA NANANA NA - NİNANAY NAY - NİNA NİNİ NAM - NİNANAN - NİNNAYI NİNNAYI - NİNNAY DA NİNNARİ NANNARİ NAM - NİNNAY NİNNAY - NİNNA NİNNA - NİNNA NİNNANAM - NİNİNNA NİRİNAH NİRİNNA NİYA - NANAY- NİNNO NİNNO NİNO.

Bu kırka yakın ayrı söz kalıbı farklı türkülerde geçmekte ve Türk Halk Müziği repertuarında ilk tespitlerimize göre yaklaşık 170 türküde yer almaktadır. Başlangıçta pek dikkat çekmeyen ve ezgi üzerinde kelime ve hece boşluklarını doldurmak amacıyla söylendiği izlenimini de veren bu kalıplarda neden farklı bir hece, kelime ya da kelime grubu değil de "Ninni, Nenni, Nen, Nana, Nanay" gibi kelimelerin seçildiği hususunda yerli ya da yabancı kaynaklarda konunun Sümer ve Mezopotamya üzerinden Hitit-Anadolu kültürlerinde de yer alan Tanrıça İNANNA / NİNNİ ile ilişkili olabileceğine dair günümüze kadar herhangi bir yaklaşım yer almamıştır.

Türkülerdeki Ninni ile ilgili kelime ve kelime gruplarının yörelere göre dağılımı ise şöyledir:

Azerbaycan: 5, Adıyaman: 1, Aksaray: 1, Ankara: 2, Antalya: 1, Artvin: 1, Aydın: 1, Balıkesir: 10, Bartın: 1, Bayburt: 3, Bilecik: 4, Bitlis: 2, Bolu: 1, Burdur: 1, Çanakkale: 1, Çankırı: 2, Denizli: 1, Diyarbakır: 3, Doğu Anadolu: 1, Edirne: 1, Elazığ: 3, Erzincan: 4 (1 Tanesi Tasavvufi), Erzurum: 6, Eskişehir: 3, Giresun: 5, Güneydoğu Anadolu: 2, Kuzeydoğu Anadolu: 1, Hatay: 1, Isparta: 1, İzmir: 2, Kahramanmaraş: 2, Kars: 4, Kastamonu: 2, Kayseri: 2, Kırıkkale: 2, Kütahya: 1, Malatya: 3, Manisa: 1 (Tasavvufi), Muğla: 3, Nevşehir: 1, Niğde: 1, Ordu: 4, Orta Anadolu: 2, Rize: 2, Samsun: 2, Sivas: 9 (2 Tanesi Tasavvufi), Sinop: 3, Şanlıurfa: 2 (1 Tanesi Tasavvufi), Tekirdağ: 1, Tokat: 6 (1 Tanesi Tasavvufi), Tunceli: 1, Uşak: 3, Van: 2, Yozgat: 5, Rumeli: 1

Doğuda çok düzenli biçimde "Ninni, Nenni, Nanay, Nina, Ninanay vb." olarak ifade edilen kelimeler batıya ve Trakya'ya gelindikçe değişim göstermekte; farklı biçimlere ve kalıplara bürünerek daha ziyade türkünün saz kısımlarını sözel olarak doldurmaya yarayan bir terennüm hissi vermektedir. "Ninni" ve bu kelimeye ilişkin söz kalıpları içeren türkü örneklerinden bazıları şunlardır:

AKÇAYIM BOYDAN BOYA

Yöre: SİVAS / Kangal / Karasuver Köyü

Kaynak kişi: Fatma YILMAZ - Şenay ERDEN

Derleyen: Orhan Gazi YILMAZ

AKÇAYIM BOYDAN BOYA (hele hele nanayı)
GEZERİM KÖYDEN KÖYE (dön oynayı oynayı)
İSTERİSEN SAR BENİ (hele hele nanayı)
AKÇAYIM DOYA DOYA (dön oynayı oynayı)

ALA ÇORAP ÖRMEDİM

Yöre: TOKAT / Reşadiye

Kaynak kişi: Aslan KURT

Derleyen: Arif MEŞHUR

ALA ÇORAP ÖRMEDİM
AYAĞIMA GEYMEDİM (aman)
ÇOK GÜZELLER SEVDİM (amma)
KIYMET GİBİ GÖRMEDİM
Bağlantı:
HOPPA NİNNA NİNANAY NİNANAY NİNANAY
YANDIM NİNA NİNANAY NİNANAY NİNANAY

BAHÇADA YEŞİL ÇINAR

Yöre: DİYARBAKIR

Kaynak kişi: Celal GÜZELSES

Derleyen: Muzaffer SARISÖZEN

BAHÇADA YEŞİL ÇINAR
BOYUN BOYUMA UYAR
BEN SENİ GİZLİ SEVDİM
BİLMEDİM ALEM DUYAR

Bağlantı:
AMAN GÜLÜM NANANAY
TOP KAKÜLLÜM NANAY
NANAY KİBAR YÂRİM NAYNANA NAYNAY

BEBEĞİ NAZLI BÜYÜTTÜM

Yöre: DOĞU ANADOLU

Kaynak kişi: Sabahat AVŞAR

Derleyen: TRT MÜZİK DAİ. BAŞK. THM MD.

BEBEĞİ NAZLI BÜYÜTTÜM
NİNİNİ SÖYLEDİM UYUTTUM
BEN YAVRUMU KAYBETTİM

Bağlantı:
 BEBEK OY NENNİ
 YAVRUM OY NENNİ
 SEBEBİM OY OY

BEN ÇAYA İNDİM

Yöre: ERZURUM / Horasan / Pirhasan Köyü

Kaynak kişi: Refik BİNGÖL

Derleyen: Yücel PAŞMAKÇI

BEN ÇAYA İNDİM (oy) ÇAY KARA DAŞLAR (vay nana bir hoşum can)
 BEN ÇAYA İNDİM (oy) ÇAY KARA DAŞLAR (vay nana serhoşum ben)

BİZİM BAĞLAR BURADIR

Yöre: ERZİNCAN / Kemaliye (Eğın) / Günyolu Köyü

Kaynak kişi: Osman NİZAMOĞLU

Derleyen: Mustafa ÖZGÜL

(na nana) BİZİM BAĞLAR BURADIR
 (of canım) GÜLİ SIRA SIRADIR
 (na nana) ALAN MURAT ALMASUN
 (of canım) GÖZÜM ARDI SIRADIR

BU DAĞIN ÖNÜNDE KUŞ YUVASI VAR (NANAY - YALLI HAVASI)

Yöre: KARS / Çıldır / Kakaç Köyü

Kaynak kişi: Süleyman KARABAĞ

Derleyen: Mehmet ÖZBEK

BU DAĞIN ÖNÜNDE KUŞ YUVASI VAR
 AY DAĞLAR AY DAĞLAR YÂRA GİDERİM
 BU BENİM GÖNLÜMÜN HOŞ HAVASI VAR
 YOL VERİN AY DAĞLAR YÂRA GİDERİM

BUGÜN AYIN ÜÇÜDÜR

Yöre: AZERBAYCAN

Kaynak kişi: İbrahim YILDIRIM Arşivi

Derleyen: PLÂKTAN YAZILDI

BUGÜN AYIN ÜÇÜDÜR (de gülüm ninay ay da ninay)
 GİRME BOSTAN İÇİDİR (yâr girme bostan içidir)
 DUDAKLARIN BAL ŞEKER
 DİLİN BADAM İÇİDİR (yâr dilin badam içidir)

BÜYÜK CEVİZİN DİBİ**Yöre:** ERZİNCAN / Kuruçay**Kaynak kişi:** Nazım CAN**Derleyen:** Ahmet YAMACI

BÜYÜK CEVİZİN DİBİ (nanay gülüm nana yâr)
 NE GEZERSİN EL GİBİ (nanay kibarım nanay)
 SALLAN DA GEL YANIMA (nanay gülüm nana yâr)
 HELALCA MALİM GİBİ (nanay kibarım nanay)

ÇAYDA ÇIRA YANIYOR**Yöre:** ELAZİĞ**Kaynak kişi:** Şükrü CANAYDIN - Sıtkı DEMİRCİ**Derleyen:** Muzaffer SARISÖZEN

ÇAYDA ÇIRA YANIYOR (hanım nanay güzel nanay gülüm nanay)
 AYDA YILDA YANIYOR (hanım nanay güzel nanay gülüm nanay)
 YA VAŞ YÜRÜ SEVDİĞİM (hanım nanay güzel nanay gülüm nanay)
 ENGELLER UYANIYOR (hanım nanay güzel nanay gülüm nanay)

ÇİMENDE SÜRÜ GAZLAR**Yöre:** VAN / Erciş**Kaynak kişi:** Mustafa DOKUMACI**Derleyen:** Hüsamettin SUBAŞI

ÇİMENDE SÜRİ GAZLAR (hop gülüm nanay nanay)
 GANATLARI BEYAZLAR (şengülüm şengülüm nanay nanay)
 GAÇ GÜNDÜR GÖRMEMİŞEM (hop gülüm nanay nanay)
 CİĞERİM ONA YANAR (şengülüm şengülüm nanay nanay)

ÇÖKELEĞİ ÇÖKERTTİM**Yöre:** SİVAS / Karaçayır Köyü**Kaynak kişi:** Nergiz GÖÇER - Fatma YILMAZ**Derleyen:** Orhan Gazi YILMAZ

ÇÖKELEĞİ ÇÖKERTTİM (haydı da canım çökelek)
 ÜSTÜNE TUZUN EKTİM (ne diyon canım çökelek)
 YÂR GELECEKSİN DİYE (haydı da canım çökelek)
 ŞU ZAMANDIR BEKLETTİM (şinanay canım çökelek)

DENİZ GİBİ TEKNELİ**Yöre:** KİLİS**Kaynak kişi:** Nail ASLANPAY**Derleyen:** Muzaffer SARISÖZEN

DENİZ GİBİ TEKNELİ
 GÜLE REYHAN EKMELİ
 CAHİLLİKTE YÂR SEVEN
 BİRAZ SEVDA ÇEKME Lİ

Bağlantı:

LEY LEY ŞİNANAY NAY
 MAKARA DA GÜLÜM ŞİNANAY NAY ŞİNANAY NAY
 OYNATANSIN OYNATAN ŞİNANAY NAY
 (KENDİ MALIMSIN MALİM ŞİNANAY NAY)

DEFİMİN DELİKLERİ

Yöre: YOZGAT / Akdağmadeni

Kaynak kişi: Halime TUNÇ

Derleyen: Siyami TAŞTAN

(nay ninni nay ninni) DEFİMİN DELİKLERİ
 (nay ninni nay ninni) CEBİMİN ERİKLERİ
 (nay ninni nay ninni) BEN SANA VARIR MIYIM
 (nay ninni nay ninni) DEL'OĞLAN DEDİKLERİ

Bağlantı:

(nay ninni nay ninni) VUR ELLERİ ELLERE
 (nay ninni nay ninni) ELLERİ GOY BELLERE
 (nay ninni nay ninni) ANNESİ GURBAN OLSUN
 (nay ninni nay ninni) ŞIKIRDAYAN ELLERE

DERE GELİYOR DERE

Yöre: BALIKESİR / Şavaştepe

Kaynak kişi: Hatice GÜLER

Derleyen: TRT MÜZİK DAİ. BAŞK. THM MD.

(eyişmem ben) DERE GELİYOR DERE
 (ninna ninnanam) KUMUNU SERE SERE
 (eyişmem ben) AL DERE GÖTÜR BENİ
 (ninna ninnanam) YÄRİN OLDUĞU YERE

Bağlantı:

NİN NİNNA NİNA NİNA Nİ Nİ NA
 NİNNA NİNİNAM NİNA NİNA NİNİNAM

EYİŞMEK: Söyleşmek

DERE KENARINDA TAŞ BEN OLAYDIM

Yöre: GİRESUN / Şebinkarahisar

Kaynak kişi: Hasan KARAKOÇ

Derleyen: Ahmet YAMACI

DERE KENARINDA TAŞ BEN OLAYDIM
 ELA GÖZ ÜSTÜNE KAŞ BEN OLAYDIM
 SENİN GİBİ GÜZELE EŞ BEN OLAYDIM

Bağlantı:

NİNNİ DE NENNİ DE NENNİ DE NENNİ
AL KOLUN ÜSTÜNE ÜRGELE BENİ

ZAY: Yitik, kaybolmuş

ÜRGELEMEK: Yavaş yavaş sallamak

DUT FİDANI BOYUNCA

Yöre: EDİRNE / Keşan

Kaynak kişi: Emrullah GÜRSES

Derleyen: Muzaffer SARISÖZEN

DUT FİDANI BOYUNCA (vay vay)
DUT YEMEDİM DOYUNCA (vay vay)
AĞZIM DİLİM KURUSUN (vay vay)
YÂR DEMEDİM DOYUNCA (vay vay)

Bağlantı:

YANARIM HEY YANARIM VAY
ŞİRİLİ LİLİLAM ŞİRİLLİ LİLLİ LAM
TANANI NİNİ YÂR TİNİNNİ NİNNİ YÂR

DUMAN DAĞDAN YUKARI

Yöre: RİZE / Hemşin

Kaynak kişi: Emin YAĞCI

Derleyen: Enis GENÇTÜRK

DUMAN DAĞDAN YUKARI
VAY NANADIR VAY NANA
A KIZ SENİN ANANA
ÇAĞİREYİM KAYNANA

KOMAR: Karadeniz bölgesinde yetişen geniş yapraklı bir ağaç.

ENTERE ALDIM KIRKBEŞE

Yöre: SİNOP / Boyabat

Kaynak kişi: Ziya ORUÇOĞLU

Derleyen: Muzaffer SARISÖZEN

ENTERE ALDIM KIRKBEŞE
YUDUM SERDİM GÜNEŞE
SENİN YÂRİN GÜL İSE
BENİMKİDE MENEVŞE

Bağlantı:

NANNİNNİYA NİNNİYA NANNİNNİYA NİNNİYA
NANNİNNİYA NİNNİYA NANNİNNİYA NİNNİYA

ERKİLET ALTINI KÖLGE BASMA MI?

Yöre: YOZGAT / Boğazlıyan

Kaynak kişi: Sabiha KUBİLAY

Derleyen: İclal AKKAPLAN

ERKİLET ALTINI KÖLGE BASMA MI (aman aman sürmelim)

Bağlantı:

HOPPA DİNANA DİNANA DİNANAYNAM¹¹
OYNA ŞİNANA ŞİNANA ŞİNANAYNAM
YALLAH DİNANA DİNANA DİNANAYNAM
SENİN YÂRİN BENİMKİNDEN YOSMA MI (aman aman sürmelim)

Bağlantı

HOPPA DİNANA DİNANA DİNANAYNAM
OYNA ŞİNANA ŞİNANA ŞİNANAYNAM
YALLAH DİNANA DİNANA DİNANAYNAM

ERKİLET: Bir yer adı

EVLERİ GÖRÜNÜYOR

Yöre: ELAZIĞ

Kaynak kişi: Hafız Osman ÖGE

Derleyen: Mehmet ÖZBEK

EVLERİ GÖRÜNÜYOR (nananay nananay)
GÖNÜLDÜR YERİNİYOR (vay beni yandım yâr)
ÇEKİLECEK DERT DEĞİL (nananay nananay)
MEVLAM SABİR VERİYOR (vay beni yandım yâr)

¹¹ Bu türkünün bağlantısındaki "DİNANA DİNANA DİNANAYNAM" söz kalıbı çok dikkat çekicidir. Tanrıça İnanna'nın yazılışının "dİNNİN, dIn-nin, dIn-ni-na, I-ni-en-na, En-nin, dEn-ni-na, dIn-na-na, in-na-na, in-na-an-na, Na-na, Ni-in, Nin, ni-in-ni, dNin²-ni-na, dNin-an-na, Ni-in-na-na, dIr-ni-na" olduğunu da göz önüne alınırsa türküdeki "İNANA" ve "İNANAYNA"nın "D" ile başlamasını anlamsız görünmemektedir.

FERAYİ'DİR GIZIN ADI FERAYİ

Yöre: MUĞLA

Kaynak kişi: Galip BİRGİLİ - Raziye GÜLTEN

Derleyen: Muzaffer SARISÖZEN

FERAYİ'DİR GIZIN ADI FERAYİ (de yandım aman esmer yârim de
aman da Ferahi)

TÜRKMEN DE GIZI KATARLAMIŞ MAYAYI (of yâr yandım aman
esmer yârim de aman da mayayı)

Bağlantı:

NİNNİ NİNNA NİNNİ NİNNANA NİNNİNİH NİNANAYDAM
AMANDA AMAN FERAHI

GADUNUMA ŞİNANAY¹² (ODASINDA HALİYİM)

Yöre: BARTIN

Kaynak kişi: Sadi Yaver ATAMAN

Derleyen: Sadi Yaver ATAMAN

Bağlantı:

GADUNUMA ŞİNANAY ŞİNANAY NAY
HANIMA DA ŞİNANAY ŞİNANAY NAY
GÜZELE DE ŞİNANAY ŞİNANAY NAY
ÇİRKİNE DE NİNANAY NİNANAY NAY

GALALIYAM GALALI

Yöre: ERZURUM

Kaynak kişi: Seyfettin SİĞMAZ

Derleyen: Muzaffer SARISÖZEN

GALALIYAM GALALI (de kızım nanay nanay de hanım nanay)
BAŞI YEŞİL VALALI

Bağlantı:

BEN BU HANIMIN NESİNE YANDIM
BAŞINDAKİ FESİNE YANDIM
BELİNDEKİ KEMERE YANDIM

¹² Burada geçen "Şinanay" diğer bazı türkülerde de geçmekte; sevinmeyi, güzelliği ve güzel bahtlı olmayı, yani bir anlamda işlerin iyiye gitmesi gibi pozitif bir anlamı temsil etmektedir. Buna karşı "çirkin" yani güzel olmayanlara da "Ninanay" uygun görülmektedir ki, bu karşılaştırmada "Ninanay'a yalvar da senin halini daha iyi hale çevirsin ancak o zaman sana da Şinanay denebilir" gibi bir mana seziliyor.

HANIMA BAK HANIMA**Yöre: RUMELİ****Kaynak Kişi: Halime YAZAR****Derleyen: Rüstem AVCI**

HANIMA BAK HANIMA (hanım Ayşe'm)

HANIMIN FİSTANINA

O KOCA FİSTANINI (hanım Ayşe'm)

TOPLA DA GEL YANIMA

Bağlantı:

HANIM NİNNA NİNNİNAM

YANDIM NİNNA NİNNİNAM

KULUM NİNNA NİNNİNAM

YANDIM NİNNA NİNNİNAM

EVLERİNİN ÖNLERİ KUYU**Yöre: UŞAK****Kaynak kişi: Ali KIRHAN****Derleyen: Muzaffer SARISÖZEN**

EVLERİNİN ÖNLERİ KUYU

KUYUDAN ALIRLAR SUYU

KALK KAÇIVERELİM A ZALIMIN OĞLU

Bağlantı:

UYAN ALİM NENNİ NENNİ NEN NEN NEN

ELLER GELMİŞ SENDE GEL

UFAK UFAK KARINCA**Yöre: MUĞLA / Fethiye****Kaynak Kişi: Mustafa COŞKUN****Derleyen: Mustafa HOŞSU**

UFAK UFAK KARINCA (nenni yavrum nenni)

OĞLAN PAZARA VARINCA (nenni yavrum nenni)

KİMSELERE GÖRÜNME (nenni yavrum nenni)

UĞRADILAR NAZARA (nenni yavrum nenni)

Bağlantı:

NENNİ DEDİM UYUTAMADIM NENNİ YAVRUM NENNİ

SEFA İLE BÜYÜTEMEDİM NENNİ YAVRUM NENNİ

Tasavvufi örneklerden olan deyiş, nefes ve semahlarda da yerli yersiz yer alan "Nenni"¹³ ifadesi yukarıdaki türkülerde yer aldığı gibidir ve daha çok dost olan "Nenni"ye bir yalvarma niteliğindedir:

ARMUT AĞACI

Yöre: MANİSA / Turgutlu

Kaynak kişi: Mehmet BULANLAR

Derleyen: TRT İZMİR RAD. THM MD.

ARMUT AĞACI ARMUT AĞACI BAŞINDA TACI
KALKSIN SAMAH EYLESİN ANAYNAN BACI (edeynen baci)

Bağlantı:

NENNİ NENNİ NENNİ
DOST NENNİ NENNİ
HAS NENNİ NENNİ
NENNİ NENNİ NENNİ
DOST NENNİ NENNİ

İKİ TURNAM GELİR (pirim) BAĞDAT ELİNDEN
DOST KANADINI KIRMIŞ (pirim) NE GELİR ELDEN

Bağlantı

ÇIRAYI YAKTIM OCAĞA
KOLKOLA DA KUÇAK KUCAĞA
MEYDANA GEL MEYDANA
MEYDAN ERENLERİNDİR
SAMAH DÖNENLERİNDİR

Bağlantı

PİR: Ulu kişi

BUGÜN YASTA GÖRDÜM ZÜLFÜ SİYAHİ (KISAS SEMAHI)

Yöre: ŞANLIURFA / Kısas Köyü

Kaynak kişi: Veli AYDIN - Veli ÖNCÜ

Derleyen: Melih DUYGULU

Bağlantı:

NENNİ DE NENNİ NENNİ
DOST NENNİ NENNİ HAS NENNİ NENNİ

¹³ Türkülerde geçen "Ninni" yerine, semahlarda daha çok "Nenni" ifadesinin geçmesi dikkat çekicidir.

BUGÜN YASTA GÖRDÜM ZÜLFÜ SİYAHİ (zülfü siyahım)
 GÜLMEDİ SULTANIM (dost dost) BİLMEM NE HALDIR
 HALI ARZ EYLERİM DİNLE AHVALI
 SORMADI SULTANIM BİLMEM NE HALDIR

Bağlantı
 O SULTANI ÂŞIK PİRDEN SORARIM (gurban sorarım)
 BUGÜN DÜNYA YARIN (dost dost) AHRET ARARIM
 AŞKINA KILDIĞIM SABR-I KARARIM
 KALMADI SULTANIM BİLMEM NE HALDIR

Bağlantı
 O SULTANDIR HER İŞLERİN SEBEBİ
 ALNININ UĞRUNDA GÖRDÜM HABİBİ
 YARALARA MERHEM SARAN TABİBİ
 SARMADI SULTANIM BİLMEM NE HALDIR

Bağlantı
 VELİ'M HU DER AKLIM BAŞIMDAN GİTTİ
 AĞLIĞIMDA BENİ SALACAK ETTİ
 CENAZEYİ KILARIM DEYİ VADETTİ
 KILMADI SULTANIM BİLMEM NE HALDIR

Bağlantı

PERVAZ KISMI:

GECE GÜNDÜZ DURMAKSIZIN
 YOLUNA REVÂNİM SENİN
 HER YERDE HÂZİR NÂZIRSIN
 SENSİN MÂBUDU CÜMLENİN

EZEL EBED SENSİN GAFFAR
 VARLIĞIN BİZİM İLE VAR
 GEL İHSAN EYLE GÜZEL YÂR
 BİZE GEVHERİ MADENİN

MUHAMMET ALİ NURUNDUR
 BEKTAŞI VELİ SIRRINDIR
 KUL SENİN GİZLİ VARINDIR
 GÖRDÜK DİDÂR-I CEMÂLİN

DERTLİ DİVANİ'YE HİMMET
 NO'LA DİLBER KIL HİDAYET

BÂKİDİR NUR-U VELÂYET
ŞAHİD-İ KUR'AN ÜL MÜBİN

NENNİ DE NENNİ NENNİ
DOST NENNİ NENNİ HAS NENNİ NENNİ

HAS : Saf
SALACAK : Tabut
MÂBUD - MABUT : Tapınılan, ibadet edilen
GAFFAR : Merhamet eden
DİDÂR : Güzel yüz
CEMAL : Güzel
HİMMET : Ermiş kimse etkisi, çaba, bağış
VELÂYET : Sahiplik
MÜBİN : Açık, besbelli
HİDAYET : Doğru yol
AHVAL : Durum
HABİB : Gönül dostu
REVAN : Gitmek, devam etmek

DULDALANMA YÂR MEVLAYI SEVERSEN

Yöre: KUZEY DOĞU ANADOLU

Kaynak kişi: Âşık Nihani

Derleyen: Muzaffer SARISÖZEN

DULDALANMA YÂR MEVLAYI SEVERSEN
YANDIRIR CİHANI ŞANLI GÖZLERİN
AHIRI MEVTİME SEBEP OLURSUN
TEK BANA GÖSTERME GAMLI GÖZLERİN

KARA BELİK AĞ GERDANA YASLANIR
DELİ GÖRSE MAH CEMALİN USLANIR
SAMSUN DİYARBEKİR VAN DA SESLENİR
BELLİ HER KAZADA ÜNLÜ GÖZLERİN
GAMZELERİN ÖLDÜRMEYE YAY TUTAR
DİDEM YAŞI UMMAN OLMUŞ ÇAY TUTAR
BENİ GÖRÜR GÖZÜN YUMAR HUY TUTAR
BELADIR BAŞIMA CİNLİ GÖZLERİN
BİLEMEDİM RUHSATÎ'NİN SUÇUNU
ÜÇ GÜZELE TARATMIŞTIR SAÇINI
SARAYIDIM AL BEŞİĞİN İÇİNİ
SALLASAM UYUSA NENNİ GÖZLERİN

DULDALANMA: Saklanma, gizlenme, örtünme, esirgeme
BELİK: Saç örgüsü

DİDE: Göz
 UMMAN: Deniz
 AHİR: Son
 GAMZE: 1-Süzgün bakış 2-Çene veya yanak çukuru
 MEVT: Ölüm
 MAH: Ay
 CEMAL: Yüz güzelliği
 HUY TUTMAK: Aksileşmek, sinirlenmek

GİTME DURNAM GİTME NERDEN GELİRSİN
(KIRKLAR SEMAHI)

Yöre: ERZİNCAN / Tercan

Kaynak kişi: Âşık İsmail AYDIN (Daimi)

Derleyen: Adnan ATAMAN

(AĞIRLAMA) (I)

GİTME DURNAM GİTME NERDEN GELİRSİN
 SEN NAZLI CANANA BENZERSİN DURNAM
 HER BAKIŞTA BENİ MECNUN EDERSİN
 GÖNÜLDE MİHMANA BENZERSİN DURNAM

Bağlantı:

HAS NENNİ NENNİ
 DOST NENİ NENNİ

KAŞLARINA MİM DUVASI YAZILIR
 CEMALİNE TÜRLÜ BENLER DİZİLİR
 SENİ SEVMEYENLER HAKTAN ÜZÜLÜR
 PİR BALIM SULTANA BENZERSİN DURNAM

Bağlantı

(PERVAZ) (II)

PİR BALIM SULTANA BENZERSİN DURNAM
 YÖRÜDE DİLBER YÖRÜ CANANA YÖRÜ
 DURNAM GÖK YÜZÜNDE PERVANE DÖNER
 DERTLİ AŞIKLARA BADELER SUNAR
 ÂŞIKLARIN SENDEN İNAYET UMAR
 TABİBE LOKMANA BENZERSİN DURNAM
 PİR BALIM SULTANA BENZERSİN DURNAM

(YÜRÜTME) (III)

ALLAH ALLAH ALLAH ALLAH
 HÜDEY HÜDEY HÜDEY HÜDEY
 BUGÜN BEN PİRİMİ GÖRDÜM
 GELİR SALINI SALINI
 SELAMINA KARŞI DURDUM

BAĞRIM DELİNİ DELİNİ (hüdey)
 GELDEDİM YANIMA GELDİ
 GAMZESİ SİNEMİ DELDİ
 BİR İZZETLİ SELAM VERDİ
 ALDIM SEVİNİ SEVİNİ (hüdey)

GAYNADI GARIŞTI GANIM
 EZELDEN SEVERDİ CANIM
 SEN BENİMSİN BENDE SENİN
 DEDİM SEVİNİ SEVİNİ (Allah)
 (DEDİM SEVİNİ SEVİNİ (hüdey)

GIYMATIN BAHA BIÇILMEZ
 CEMALİN NURDAN SEÇİLMEZ
 VAKİTSİZ GÜLLER AÇILMAZ
 DEDİM GÜLÜNÜ GÜLÜNÜ (hüdey)

DEDEM OĞLU DER AĞLATMA
 YÜREĞİM O DE DAĞLATMA
 VARIP YADLARA BAĞLATMA
 ZÜLFÜN TELİNİ TELİNİ (Allah)
 (ZÜLFÜN TELİNİ TELİNİ) (hüdey)

HAK BENİ YARATTI ADEM

Yöre: ERZİNCAN

Kaynak Kişi: Ali YILDIRIM

Derleyen: Nida TÜFEKÇİ

HAK BENİ YARATDI ADEM
 NUR VERDİ KENDİ NURUNDAN
 CİHAN BANA ETTİ SİTEM (nenni)
 NENİN BENİM GÜZEL YAVRUM (nenni)

HAK TÂLÂDAN GELDİ NİDA
 ZUHR OLDU BAŞTAN AYAĞA
 TENİM KARIŞTI TOPRAĞA (nenni)
 NENİN BENİM GÜZEL YAVRUM (nenni)

CAN VERDİ CANIM ALMAYA
 BİR GÜL VERDİ KOKLAMAYA
 MELEKLER GELDİ SORMAYA (nenni)
 NENİN BENİM GÜZEL YAVRUM (nenni)

ZUHR: Görünme, meydana çıkma

KÂBENİN DALLARI BÖLÜK BÖLÜKTÜR

Yöre: KARABÜK / Safranbolu

Kaynak Kişi: Sadi Yaver ATAMAN

Derleyen: Sadi Yaver ATAMAN

KÂBENİN DALLARI BÖLÜK BÖLÜKTÜR
BENİM YÜRECİĞİM DELÜK DELÜKDÜR
DÜNYA DEDÜKLERİ BİR GÖLGELÜKTÜR

Bağlantı

CANIM KABEM VARSAM SANA
GÜZEL KABEM YANSAM SANA

EŞİM DOSTUM YÜKLESİNLER YÜKÜNÜ
GOMŞULARIM HELÂL ETSİN HAKKINI
BİLMEZ OLDUM BEN IRAĞI YAKINI

Bağlantı

KISMET EYLE YA MEVLÂ BİZE KÂBE'Yİ
NASİB EYLE YA MEVLÂ VARUP GELMEYİ

EVLERİNİN ÖNÜ MEKTEP NENNİ
MEKTEPTE OKURLAR TEBBET NENNİ
GÜVEYİNİN ADI MEHMET NENNİ

NASİP: Payına düşen bölüm;

NASİP ETMEK: Eriştirmek, elde etmesini sağlamak

TEBBET: Kur'an okumaya yeni başlayanların ilk öğrendikleri bölümlerden biri

KIR AT BU DAĞLARI AŞMALI BUGÜN

Yöre: SİVAS / Divriği

Kaynak Kişi: Âşık Ali KIZILTUĞ

Derleyen: TRT İSTANBUL RADYOSU THM MD.

KIR AT BU DAĞLARI AŞMALI BUGÜN
DOSTUN ELLERİNE (ömrüm) DÜŞMELİ BUGÜN
YÂRİNEN DEVRANIM SOHBETİM BUGÜN
NENNİ NENNİ NENNİ GÜL NENNİ NENNİ

AÇILSIN LALELER AÇILSIN GÜLLER
GÜLLERİN DALINDA (ömrüm) ÖTSÜN BÜLBÜLLER
HELE NENNİ NENNİ DE NENNİ DOST NENNİ
NENNİ NENNİ NENNİ GÜL NENNİ NENNİ

ŞU GURBETİ İCAD EDEN ONMASIN
 AY DOĞSUN ÜSTÜNE (ömrüm) GÜNEŞ DOĞMASIN
 VUR SUN FELEK SİLLESİNİ KALKMASIN
 HELE NENNİ NENNİ DE NENNİ DUR NENNİ

AÇ KOLLARIN SEMAH EYLE
 DEM-İ DEVRANA DÖNSÜN
 GÜLÜM NENNİ NENNİ DE NENNİ
 HELE NENNİ DE DUR EYLEN

GAHİ BÜLBÜL GAHİ GÜLLER
 AĞLADIKÇA VEREM EDER
 BEN BÜLBÜLÜM AŞK DESELER
 DEM-İ DEVRAN KILAR ÖTER
 HELE NENNİ NENNİ DE NENNİ

DOST CAN YOLDAN DUR
 AYRILANLAR EĞLEN DUR
 EĞLEN DUR DİNLEN DUR
 AÇ KOLLARIN İKİ TARAF IRGALAN
 GÜLÜM NENNİ NENNİ DE NENNİ
 CANIM NENNİ NENNİ DE NENNİ

AH-Ü ZAR ELİNDEN COŞ EDEN DİLBER
 HER GELİP GEÇTİĞİN YOLLAR AĞLASIN
 DEMEDİM Mİ FANİ DÜNYA GÜLDÜRMEZ
 ÂŞIK OLAN DEMİ DEMİ DEVRAN EYLESİN
 HER DEM CANAN AŞKINA HÜ HÜ.....
 GÖNÜL GAMLI FENDLİ DÜNYANIN HALİ
 GÖSTER YOLLARIMI BEKTAŞI VELİ
 FELEK NENNİ NENNİ NENNİ DOST NENNİ
 DEMEDİM Mİ FANİ DÜNYA BAKİ OLMAZ

EĞER YOLCUYUSAN YOLLARDA DURMA
 FELEK DÖNDÜYSE YAPTIĞINA ALDANMA
 KİM GÜLMÜŞ DÜNYADA KAYGI OLSUN FELEĞE
 ÇOK YANSIN AĞLASIN HEM CANDAN DİLBER
 HELE NENNİ NENNİ NENNİ DOST NENNİ
 GURBAN NENNİ NENNİ NENNİ NENNİ DE DUR EYLENEYLEN DUR DİNLEN DUR

ONMAK: İyileşmek, düzelmek
 DEM: Zaman, çağ
 IRGALANMAK: sallanmak
 FEND: Düzen, hile

MURSAL'DAN ÇIKTIM HEKME'YE DOĞRU (BARABAR)

Yöre: SİVAS / Divriği

Kaynak Kişi: Âşık Ali KIZILTUĞ

Derleyen: TRT MÜZİK DAİ. BAŞK. THM MD.

MURSAL'DAN ÇIKTIM HEKME'YE DOĞRU
BİR GELİN YAVRUMA ÇAĞIRIYI NENİN NENİN NENİN
DEDİM BACIM NERELİSİN DEDİ MURSAL'LI
YOLDAŞ OLAM ŞU YOLLARDA BARABAR

Bağlantı:

BARABAR BARABAR BARABAR
ÖLEK ÖLEK ÖLEK BARABAR
GELİN DEDİ BU YONCALIK GAYRI ÇAMIRLIK
BİR AHD EYLEDİM Kİ GARDAŞ OF OF O DA ÖMÜRLÜK
ALİ'Mİ SALMIYI ZALİM AYRILIK
MEKTUP YAZAK ŞU YOLLARDA BARABAR

OĞLAN DEDİ TANIMAM Kİ YAZAYIM
GOYVER BACIM ŞU DAĞLARI GEZEYİM
EVLİYİSEN SENNER NASIL GİDEYİM
BEN AYRILDIM GARŞI YOLDAN BARABAR

Bağlantı

GELİN DEDİ ŞU GEDİĞİ SAVUŞTUR
GORKİYİM ALLAH ALİ NERDEYSE BANA KAVUŞTUR
GARDAŞ ORUYACA BENİ YOLLA BARABAR

Bağlantı

OĞLAN DEDİ Kİ BEN ÖLEM BACIM
EKİN DEĞMİŞ KEÇEYE DÖNMÜŞ SAÇI
İŞTE BEN ALİ'YİM CANIMIN İÇİ
YOL ÜSTÜNDE AĞLADIRLAR Kİ BARABAR

Bağlantı

MURSAL: Divriği'ye bağlı bir köy
HEKME: Mursal köyü yakının da bir yerleşim yeri
AHD ETMEK: Söz vermek, yemin etmek

Bütün bu Nenni/Ninni'li söz kalıplarının türkü metinlerinde yer almasının kökeni kadınların Antik dönemlerde Venüs yıldızı ile özdeşleşen Tanrıça İnanna'ya (Nenni/Ninni/İnin/Nana/Nene) olan inançları ve bu inançlar bağlamında kalıplaşmış dualardır. Tanrıça İnanna, antik dönemlerde Sümer'de *kadın-evlenme-doğum-bebek-çocuk-uyku* gibi konularla ilişkili durumlarda sıkıntıya uğrayan kadının her an sığındığı

ve koruma altına alınıp yardım gördüğü bir kutsal gücü temsil etmektedir. Halk türküleri gerek söz gerekse ezgi olarak eski kalıplar üzerine daima yeni olay, kişi, yer ismi vb. kelime ve kelime gruplarıyla güncellenmektedirler. Türkülerin; Anadolu'da binlerce yıl sürmüş geleneklerle etkileşerek tanrıça İnanna'ya övgü dolu sözlerin de bulunduğu eski dua ve şiir metinlerinden ve ezgilerden izler taşıması çok doğal sayılmalıdır.

Her ne kadar Anadolu sahasında yazıya geçmiş türküler arasında Karacaoğlan'ın bir şiirinde geçen *Ninni* kelimesinden dolayı kimileri bu kelimenin Anadolu'daki ilk kullanımını 16. YY. dolaylarına getirmekte ise de halk türkülerinin ve türkü geleneğinin Karacaoğlan'dan çok eskilere dayandığı da gerçektir. Kuşaktan kuşağa aktarılarak varlığını sözlü gelenekle sürdürmesi, Ninni'nin kullanımının halk türkülerinden çok daha önceki Anadolu uygarlıklarına, şiir ve edebiyatından ibadet biçimlerine; tanrılara ve tanrıçalara yalvarma dualarından, antik Anadolu ve Hitit-Mezopotamya-Sümer ilişkili bir kültür alışverişi coğrafyasına kadar dayandırmayı gerekli kılmaktadır. Bu etkileşim sadece inançlar bağlamında olmayıp kültür – sanat dâhil yaşamın hemen hemen her alanında olduğuna dair birçok delil bulunmaktadır. Sözelimi Hititlerde ölünün külleri kutsal sayılır, onlara karşı özel bir saygı gösterilirdi. Küllerin konduğu kap toprağa gömülürdü. Bu kaplar genellikle topraktan yapılmış küçük çömleklerdi. Öte yandan bu kül, kemik koyma kapları arasında tunç, başka türden alaşım kaplar da görülmüştür. Bu maden kap yapma geleneği ise Mezopotamya kaynaklıdır. Demek Hititler, bu alanda komşu kültürlerden birtakım inanç unsurları almakta sakınca görmemişlerdir. Bu durum kültürlerarası inanç kaynaşmalarının kaçınılmaz bir sonucudur.¹⁴ Bir başka örnek de tanrıça İnanna'nın benzer bir isimle Hitit tanrıçaları arasında yer almasıdır. Hitit tanrıçalarından "Hannahanna"¹⁵ günümüzdeki "Anneanne" karşılığına denk geliyordu. Anlamca aynı olan bu kelimeler tanrıça İnanna (İnnanna) ile fonetik olarak da çok yakındır. Bu nedenle Anadolu kültürleriyle Sümerlilerin kültürü arasında Mezopotamya üzerinden bir alışverişin olduğu apaçık bir gerçektir.

Anadolu'ya "Balı-Balı" söyleyerek gelen Oğuz kadını, birdenbire kucağındaki yavrusuna neden "**Ninni**" söylemeye başlamıştır? Bir başka ifadeyle Anadolu'ya gelince "Balı-balı"lar "Ninni"ye nasıl ve niçin dönüştü? İşte bu değişimin nedeni Anadolu'nun antik kültür kökenlerinde gizlidir. Bu tezimizi şimdilik tespit ettiğimiz 170 halk türküsünde ve Semahlarda yerli yersiz, anlamlı anlamsız geçen "Ninni/Nenni" kelimesi ve bu kelimeye ilişkin en az 40 kadar kelime grubu doğrulamaktadır. Bu türküler özellikle "*kadın-eylenme-doğum-bebek-çocuk-uyku*" temalarıyla bezelidir ki, bu da başta "kadınları" olmak üzere Anadolu'nun kadim kültür katmanlarının Sümerliler ile Mezopotamya üzerinden karşılıklı kültür-sanat ve ticari ilişkilerine dayanan Tanrıça İnanna'ya (Ninni'ye) olan sığınmacı inançlarından dolaydır.

¹⁴ <http://www.definelerim.com/eski-anadolu-da-olum-inanislari-t276.html>

¹⁵ Bkz. Marshall Cavendish, *Gods, Goddesses, and Mythology*, Marshall Cavendish Corporation, New York 2005, s. 695.

Mezopotamya antik kültür geleneğinde telli çalgılarını çalmaya başlamadan önce müzisyenlerin ellerini temizlemek amacıyla yıkamaları bir gelenek olup çalılıp seslendirdikleri pek çok şarkı Tanrıça İnanna'yı (Ninni'yi) anlatıyordu.¹⁶ Gerek geleneksel müzik uygulamalarında gerekse bu ezgilerle seslendirilen şiir metinlerinde en çok ismi geçen Ninni yani Tanrıça İnanna'nın günümüz ninnilerinde ve Anadolu halk türkülerinde izinin olmaması düşünülemez. Bugün doğrudan tanrıça İnanna'yı baştan sona konu bütünlüğü içinde anlatan bir halk türküsünün bulunması beklenemez. Ancak, 10. yy.dan bu yana Oğuzların Anadolu'daki kadim kültürlerle birlikte ve iç içe yaşadıkları göz önüne alındığında, etkileşimin olmadığını ve bu etkileşimin tek taraflı olduğunu savunmak asla inandırıcı olamaz. Bu nedenle tanrıça Ninni'nin Sümer-Anadolu eksenindeki varlığı, etki alanı ve kültür-sanat ürünlerine geçmesi çok doğaldır. Bununla beraber Tanrıça İnanna (Nenni/Ninni) sadece Anadolu'da benimsenmiş değildir. Mezopotamya ve civar halklarının ortak değeri olmasının yanı sıra İnanna kültü ticaret, göç vb. yollarla çok uzaklara da taşınmıştır. Tıpkı yakın zamanlardaki "El Nino" kasırga adının Amerika'ya taşınması gibi. Anlamı "küçük çocuk" olan "El Nino" tüm dünyaca bir küresel haber olarak günlerce paylaşıldı. Buradaki "Nino" ile Anadolu halk türkülerindeki "Ninno" kelimesi anlamca ilişkilidir. "El Niño" İspanyolca "küçük çocuk, velet, kız çocuğu" anlamlarına gelmektedir. İtalyan ninnilerinde de tıpkı Anadolu örneklerindeki ninniler ve türkülerdeki gibi "Ninni" ve bu kelimedenden bozma kelime grupları yer almaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır:¹⁷

Ninna nanna il mio ciocione
E di pane non ce n'è un boccone
Né del crudo e né del cotto
Né del macinato troppo.

Bir başka örnek:
Fai la **nanna**, che tu crepi
Ti portassino via i preti
Ti portassino al camposanto
Fa' la **nanna**, angelo santo

Bir başka örnek:
Ninna oh **ninna** oh
che pacenza che ce vò
mo te sbatto pe' gli comò
ohò! ohò! ohò!

¹⁶ <http://www.dl.ket.org/humanities/connections/class/ancient/mesopmusic.htm>

¹⁷ "Ninna Nanna" adıyla anılan bu ninni Pia Calamai isimli bir ortaokul öğretmeni tarafından 1965 yılında Tuscany şehrinde derlenmiştir.

Şu örnek İtalyan Ninnisi ise yukarıda örneklenen Anadolu halk türkülerindeki Ninni söz kalıplarına çok benzemektedir:¹⁸

Süënnë nghênnêtòëré, nghênnêggénd' òh
e nghênn'a ccussë figghjë assoléménd' òh ...

Ninnênênnë e nninnênênnë

u lupë s'ha mmêngiàtë la pecoréll' òh ...
Pecoréllë mië, comë faciëst' òh
quënnë mmòcch'o lupë të vëdistë? òh ...

Yukarıdaki İtalyan ninnisinde geçen "**Ninnênênnë e nninnênênnë**" söz kalıbı ile Anadolu halk türkülerinde geçen söz kalıplarından "**ninno ninno nino**" veya "**nine ninnene ninom**" arasındaki muazzam benzerliğin nedeni tarihin çok derinlerinden gelen kültür katmanlarında, göçler ve diğer sebeplerle kaçınılmaz olan kültürel etkileşimlerde aranmalıdır.

Anadolu halk türkülerinden bir başka örnekte ise Ninni; "ninno" ve "nino" olarak geçmektedir:

KARPUZ KESTİM YİYEN YOK

Yöre : ANKARA / Haymana

Kaynak Kişi : Remzi COŞKUN

Derleyen : Muzaffer SARISÖZEN

KARPUZ KESTİM YİYEN YOK (ağam yâr yâr, paşam yâr yâr)
HALİN NEDİR DİYEN YOK (ninno ninno nino yâr)
AYRILIK GÖMLEĞİNİ (ağam yâr yâr, paşam yâr yâr)
BENDEN BAŞKA GİYEN YOK (ninno ninno nino yâr)

KARPUZ KESTİM SULANDI (ağam yâr yâr, paşam yâr yâr)
GİNE GÖNLÜM BULANDI (ninno ninno nino yâr)
ELA GÖZLÜM BOYNUNA (ağam yâr yâr, paşam yâr yâr)
MAVİ DOLAK DOLANDI (ninno ninno nino yâr)

Bir başka türkümüzde (Ninne Ninne) kalıbı şu şekilde geçmektedir:

¹⁸ Luisa Del Giudice (for Elena), "Ninna-nanna-nonsense? Fears, Dreams, and Falling in the Italian Lullaby", *The Italian Lullaby, Oral Tradition*, 3/3 (1988), p. 270-293.

EVLERİNİN ÖNÜ YONCA (NİNNE NİNNE)

Yöre: KERKÜK

Kaynak kişi: Abdülvahit KÜZECİOĞLU

Derleyen: Emin ALDEMİR

EVLERİNİN ÖNÜ YONCA
YONCA KALKMIŞ DAM BOYUNCA
BOYU UZUN BELİ İNCE

Bağlantı:

NİNNE YAVRUM NİNNE
ESMER YAVRUM NİNNE NİNNE NİNNE

Sonuç olarak, sözünü ettiğimiz “Ninni, Nenni, Nen, Nene, Anne, İnanna” ile “anne-kadın-çocuk-bebek-uyku” ilişkisi Anadolu’da birçok ninnide, türküde ve semahlarda yer almaktadır. Asıl metinlerin yanında daha çok tamamlayıcı sözler gibi yer alan bu kelimelerin adresi bize göre Sümerlilerin Tanrıçası **Ninni** yani **İnanna**’dır.

Kaynakça

- GELB, J. *The Name of the Goddess Innin*, Journal of Near Eastern Studies, 19. Cilt, No. 2 (Apr., 1960).
- MONAGHAN, Patricia. *The Goddess Path - myths, invocations and rituals*, U.S.A. 1999.
- OSTLING, Richard N. *The Search of Mary, Handmaid or Feminist*, The Time, Aralık 1991.
- FARSAKOĞLU, Ayşe. *Türk Ninnilerinde İslami Motifler*, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi Ve Sanatları Anabilim Dalı, Erzurum, 2006.
- ÇELEBİOĞLU, Amil. *Türk Ninniler Hazinesi* (TNH), İstanbul -1982.
- ALPTEKİN, Ali Berat. “Ninni”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* (TDEA), Devirler/İsimler/Eserler/Terimler, S. VII. İstanbul 1985-1986.
- CAVENDISH, Marshall. *Gods, Goddesses, and Mythology*, Marshall Cavendish Corporation, New York 2005.
- DEL GIUDICE, Luisa (for Elena), “Ninna-nanna-nonsense? Fears, Dreams, and Falling in the Italian Lullaby”, *The Italian Lullaby, Oral Tradition*, 3/3 (1988): 270-293.
- KRAMER, Samuel Noah. “u₅-a a-u₅-a: A Sumerian Lullaby (with Appendix by Thorkild Jacobsen)”, in *Studi in onore di Edoardo Volterra*, Università di Roma: Milano 1971.

İnternet Siteleri:

- <http://www.definelerim.com/eski-anadolu-da-olum-inanislari-t276.html>
- <http://www.dl.ket.org/humanities/connections/class/ancient/mesopmusic.htm>